אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין אלא אי אמרת אביו כי האי גוונא נמי פטור קרא גבי יורשין למה לי ורב ושמואל האי שבועת ה' מאי קא דרשי ביה מיבעי ליה א)לכדתניא שמעון בן טרפון אומר 1שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם שמעון בן טרפון אומר אאזהרה לעוקב אחר נואף מנין ת"ל 2לא תנאף לא תנאיף 3ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום 4עד הנהר הגדול נהר פרת שמעון בן טרפון אומר ב)קרב לגבי דהינא ואידהן דבי רבי ישמעאל תנא עבד מלך כמלך: והחנוני על פינקסו כו': תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה א"ל ר' חייא (בר אבא) תנינא ג)בשניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דתניא רבי אומר פועלין נשבעין לחנוני ואם איתא לבעל הבית מיבעי ליה אמר רבא גפועלים נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כי היכי דליכספו מיניה ג)איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא דזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו מלוה ולוה ושני שטרות היד בעל השטר על התחתונה שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות והיינו מתניתין ב' לווין ומלוה אחד ושני שטרות מאי זתיקו מתיב רב הונא בר יהודה

אחד

אביו כי האי גוונא מיחייב. שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר לישלם היינו דאיצטריך קרא למעוטיה למיפטר היורש בטוען טענה זו: **לעוקב אחר המנאף.** נעשה לו אפוטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף: **תרתם.** את הארץ: **וגיניתם.** את המקום שהשכין את (א) שכינתו ביניכם: **קרב לגבי דהינא ואידהן.** אם נגעת במשוח בשמן תהא ד) גם משוח בנגיעתו. כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות שהוא מנוי אצלם לבסוף והנהר הרביעי הוא פרת (בראשית ב) וכאן הוא קורא אותו נהר גדול בשביל שהוא נזכר כאן על שם א"י שהיא חשובה נזכר גם הוא בחשיבות. דהינא לשון שמן ומשיחה (ישעיה לד) הודשנה מחלב מתרגמינן אתדהינא: ה) **מתני' לא שאמר לו כתוב על פינקסי כו'.** אלא בזמן שיש רגלים לדבר שבעל הבית מודה שאמר לו תן כו': **שניהם נשבעין ונוטלין.** מבעל הבית דאמר ליה (ב) פועלים לא מהימנו לי בשבועה את האמנתינהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו וכן פועלין אמרי ליה לא מהימן לן חנוני בשבועה: **גמ' טורח שבועה זו למה.** ששניהן באין לבית דין שתלא שבועת שוא מביניהם ולא פירש (לי) רבי מאי סבירא ליה אי נוטלין בלא שבועה כגון נגם או יפסיד חנוני בשבועת פועלים: **תנינא שניהם נשבעין ונוטלין.** כבר שנית לנו וסתמת במשנה שניהן נשבעין ונוטלין: **קיבלה מיניה.** רבי מר' חייא והדר ביה או לא: **ת"ש.** כי פריש רבי מאי סבירא ליה בגווה קאמר פועלים נשבעים לחנוני שלא קבלו ממנו כלום אלמא לא קיבלה וסבירא ליה חנוני יפסיד שהיה לו לתת להם בעדים: **ואם איתא.** דקיבלה נשבעין לבעל הבית מיבעי ליה דמה להן אצל חנוני לשבועה הואיל וחוזר וגובה מבעל הבית: **אמר רבא.** לעולם קיבלה מיניה והכי קאמר פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כלומר לפני חנוני כדמפרש ואזיל: **המכחישות זו את זו.** שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: **זו באה בפני עצמה ומעידה.** בעדות אחרת וכן זו ואע"פ שהאחת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת דמה נפשך אחד מהן פסול והיינו דנקט ביה האי לישנא באה בפני עצמה ומעידה: **בהדי סהדי שקרי למה לי.** הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות: ה"ג **שני מלוין ושני לווין ובשני שטרות היינו פלוגתייהו** ול"ג דכ"ע: **ב' מלוין וב' לווין וב' שטרות.** וא' מב' כיתות הללו חתומה על זה והב' חתומה על זה דלרב הונא שניהן השטרות כשירין ולרב חסדא שניהן פסולין: **מלוה ולוה ושני שטרות.** שיש לו לאדם אחד שני שטרות על שתי הלואות על חבירו וא' מהן חתומה על זה וא' על זה יד בעל השטר על התחתונה בין לרב הונא בין לרב חסדא אין חולקין בזו שהרי זה בא עליו מכח שתי כיתות אחת כשירה ואחת פסולה אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן הלכך שטר קטן שבהם גובה הימנו והגדול יפסיד לפי שאומר לו זו היא הפסולה דמספיקא לא מפקינן ממונא מיניה אבל ממה נפשך הקטן גובה דיש בכלל מאתים מנה: **שני מלוים ולוה אחד.** היינו מתני'. שני מלוין הוציאו איש שטרו על לוה אחד ואחת משתי כיתות הללו אחת חתומה בזה ואחת בזה לא קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה דהיינו מתניתין דקתני נשבעין ונוטלין מבעל הבית ואע"פ שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן ונזקקין להן ב"ד להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה ומעידה וזו באה ומעידה הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד ואע"פ שממה נפשך הלוה העני הזה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין שאינך יודע איזה הפסולה: **שני לווין ומלוה אחד.** הוציא מלוה זה שני שטרות זו חתומה בזה וזו חתומה בזה: **מאי.** אמר רב הונא בזה מי אמרינן כיון דחד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקינן ליה דמה נפשך בשטר פסול בא לפנינו זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד או דלמא כיון דעל שני לווין הוא מוציא זו באה ומעידה וזו באה ומעידה. לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לווין פסול וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד:

אחד

ולא בפוגם את שטרו כדאמרינן לקמן הכו דלא לוסיף עליה ור' אבא נמי סבירא ליה לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרישית והא דקאמר רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא לאו משום דסבר כר' מאיר אלא דר' אבא אית ו)לן לפרושי מילתא דר' מאיר דחזרה למחויב לה ומשלם כדאשכחן דסבר ר' אבא בעלמא: (הגה"ה) ועוד י"ל דטעמא דרב נחמן בשניהם חשודים משום כיון דמחויב התובע נמי שבועה מדרבנן ואין יכול לישבע מפסיד החצי וזה התירוץ אין נראה דאם כן היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ור' אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה לישבע יפסידו ובכולה שמעתין משמע דפליגי ואם בני הלוה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע מכל מקום לא יפסידו כי אם החצי ואמאי לרבי אלעזר נשבעין ונוטלין הכל ומשמע דר' אלעזר הוי כר' אבא ורב נחמן (ע"כ הגה"ה): [א]אבל קצת קשה דמנא ליה להש"ס בסמוך דרב ושמואל לית להו דר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא דקאמר האי שבועת ה' מאי דרשי ביה ונראה דהם איתא דאית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני לוה לפרוע החצי מתוך שאין יכולין לישבע (ג) שפרעו כדפי' בקונט' אלא ודאי לית להו האי סברא לענין לשלם אלא לענין להפסיד וצ"ע: **אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב.** תימה למ"ד בפ' השואל (ב"מ דף צז: ושם) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דברי עדיף היכי מוקי לה האי קרא אי בנ' ידענא ובנ' לא ידענא בהא ליכא חיוב שבועה לאבא אלא חיובא דממון דברי עדיף וי"ל דמוקי לה כרב ושמואל דבסמוך א"נ ה"ק הכתוב שבועת ה' תהיה בין שניהם היכא דשייכא ומי שאינו יכול לישבע משלם ולא כן היורשין דפטורין כשאין יכולין לישבע: **חלה על שניהם.** ונענש המשביע אפי' הדין עמו כדפי' בקונטרס בריש הדיינין (לעיל דף לט:) וכן נראה דהא דריש התם בברייתא ובאה אל הגנב זה הגונב דעת הבריות שתובע ממון ממי שאינו חייב לו ובתר הכי פריך משביע אמאי קאי בסורו ומשני משום דר' שמעון בן רבי טרפון ומדאיצטריך לאתויי הך ושביק ברייתא גופה משום דמיירי אפי' הדין עמו: **בהדי סהדי שקרי למה לי.** תימה דרבא אומר במרובה (ב"ק דף עב: ושם) ז)(ובמכות (דף ד ושם)) דעד זומם חידוש הוא דמאי חזית דסמכת אהני אדרבה הא דמכשרינן למזים הוי חידוש דהא בהכחשה תרוייהו פסולים לרב חסדא ואומר ר"י דרבא סבר כרב הונא דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף לא: ושם) מסיק אדרב נחמן ורבא דכ"ע כרב הונא ובסמוך דמשני רבא אליבא דרב חסדא ליה לא סבירא ליה ולמאי דבעי לאוקומי התם רבא כרב חסדא הוה מצי למימר וליטעמיך ועוד דלטעם אחר דלגבי עד זומם דמפרש משום פסידא דלקוחות מצי למיסבר כרב חסדא והלכה כרב הונא מדמוקי רב נחמן ורבא כוותיה בחזקת הבתים וכן פסק ר"ח משום דרב הונא היה רבו של רב חסדא כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף לג.) ועוד דמתניתין דאחד אומר גבוה כו' דייק לכאורה כרב הונא:

נשבע

עין משפט נר מצוה

לט א סמג לאוין קג:

מ ב ג מיי' פט"ז מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' צא סע"א:

מא ד מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סע"ב:

מב ה ו מיי' שם הלכה ב ג טוש"ע שם סעיף ב:

מג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ג וע"ש:

◆

תורה אור השלם

1. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י
2. לֹא תִּרְצָח לֹא תִּנְאָף לֹא תִּגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יב
3. וַתֵּרָגְנוּ בְאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְיָ אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: דברים א כז
4. פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל כָּל שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת: דברים א ז

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בע"א אבל קצת קשה דמנא ליה כו'. נ"ב ועוד קשה הרבה ועי' ר"ח (ט"ס כאן) וש"מ אבל עיקר הענין כמו שס"ל לר' אבא דבין שהנתבע חייב שבועה בין התובע משלם הלוה כיון שאינם יכולים לישבע חזרה לתשלומין כן ס"ל לרב בשניהם דפטור כיון דאין יכולין לישבע חזרה לסיני אבל אנן קי"ל בנתבע כר' אבא ובתובע כיון שאינו יכול לישבע מפסיד כרב ושמואל [ור' אלעזר פליג ואמר נשבעין ונוטלין ס"ל לגמרי כר' אבא] והבו דלא לוסיף ולכן פסק הרי"ף במתני' כר' אבא וכמ"ש התוס' לעיל דדרבנן לא אמרינן כיון שאינו יכול לישבע משלם. ומ"ש בגמ' רב ושמואל דתנן כו'. אין עיקר הרא"ש משם אלא שמיע ליה לר' אמי בפירוש שכן אמרו חזרה לסיני ואמר שג"כ דתנן כו' ועיין ר"ן. ורב נחמן ס"ל יחלוקו משום קנס שהוא חשוד כמש"ל התוס' וזהו סברת ר"ת ומש"ל ולרב ושמואל אית להו דלפי' בשבועה דרבנן [illegible] דר"ה [illegible] לסיני וכן בנתבע:

◆

מוסף רש"י

שהשבועה חלה על שניהם. ששניהן נענשין בה, שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חלול השם (לעיל לט:).

מסורת הש"ס

א) לעיל לט:, ב) בבא מציעא ו., ג) ב"ב לא:, ד) [נ"א ג"כ], ה) שייך למתני' דריש פרקין דף מה., ו) צ"ל ליה. יעב"ץ, ז) [צ"ל ובסנהדרין כז.],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וגיניתם את המקום (שהשכין שכינתו ביניכם) תא"מ ונ"ב ס"א **שהשכין את אהלו ביניכם:** (ב) ד"ה שניהם וכו' דאמר ליה חנוני לא מהימנו לי **פועלים** בשבועה: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) מתוך וכו' שאין יכולין לישבע **שפרע אביהם** כדפי' בקונטרס כו':

◆

גליון הש"ס

גמ' קרב לגבי דהינא. עיין בכורות דף נה ע"ב תוס' ד"ה הוא:

◆

רבינו חננאל

אי אמרת אביו כי האי גוונא מיחייב שבועה וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. האי נמי כיון דאמר לא ידענא מספקא ליה. ושבועה בספק ליכא הלכך משלם. איצטריך קרא למיפטר בכי האי גוונא היורש אלא אי אמרת כי האי גוונא פטור איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין: ורב ושמואל דאמרי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע פטור א) שאין אדם מוריש שבועה לבניו. האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה. ואמרינן דרשי ביה (כר' דתניא) [לכדתניא] שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלומר אי אפשר שאין אחד מהן על שקר או התובע תובע מה שאין לו עליו ומשביעו בחנם לפיכך השבועה חלה על המשביע בחנם. או הנשבע כופר ונשבע על שקר. ועוד [אמר] שמעון בן טרפון תשלום הברייתא אזהרה לעוקב אחר המנאף. פירוש מכין לו מקום ונשים לניאוף מניין שחייב. ת"ל לא תנאיף לא תגרום ניאוף. ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום והאי דכתיב באהליכם בכינוי הוא. עד הנהר הגדול נהר פרת. שמעון בן טרפון אומר קרב לגבי דאהינא ואידהן. פירוש כיון שנעשה פרת (גדול) [גבול] ארץ ישראל נקרא הנהר הגדול: והאי דאמר בפרק השואל את הפרה ובזולתי זה המקום בתלמוד היכי דמי עסק שבועה כדרבא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. עיקר דברי רבא בזה המקום הן והוא שאמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא דתני ר' אמי וכו' עד איצטריך קרא למיפטר יורש: וחנוני על פנקסו כיצד כגון שאמר בעל הבית לחנוני תן לבני או לפועלים שלי כך וכך הוא אומר נתתי והן אומרים לא לקחנו. ישבע החנוני ויטול. אבל אם טוען כי לך נתתי או לשלוחך. וכך כתוב בפנקסי ובעה"ב אינו מודה בזה הרי הם כשאר כל הטענות: ירושלמי לא במקיף אמרו שיכול לומר לו כתבתה בזו היד מחוק בזה היד ב) ר' אומר אומר אני

א) נראה דל"ל ואין אדם מוריש וכו' ואולי דכוון לסברת התוס' בסד"ה מתוך ודו"ק. ב) עי' בנו"ב מהד"ת ח' חו"מ סי' טו מ"ש בפירוש דברי הירושלמי אלו ע"ש